

Temmuz 2020

Dünya Limon Verileri (bin ton)

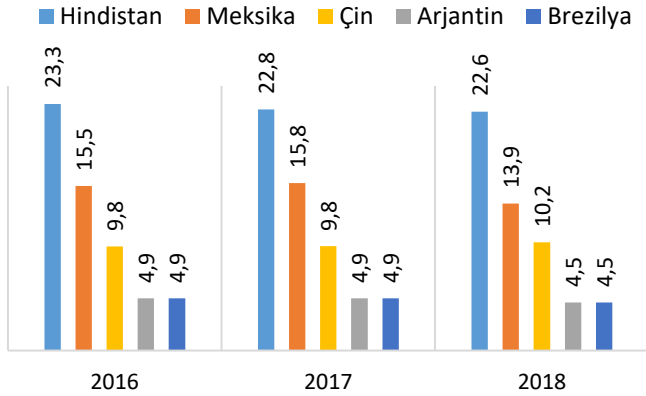
	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	Değişim (%) ²
Alan (bin ha) ¹	1.058	1.052	1.089	1.267	-	16,3
Verim (ton/ha) ¹	15,99	16,38	16,02	15,28	-	-4,6
Üretim	7.050	7.744	7.961	8.519	7.933	-6,9
Tüketim	5.106	5.498	5.559	5.943	5.721	-3,7
İthalat	1.816	1.898	2.001	2.061	2.137	3,7
İhracat	1.822	1.996	2.040	2.116	2.168	2,5

Kaynak: ¹/FAO, USDA (Erişim: 15.06.2020), ²/Verisi bulunan son iki pazarlama yılının değişimini göstermektedir.

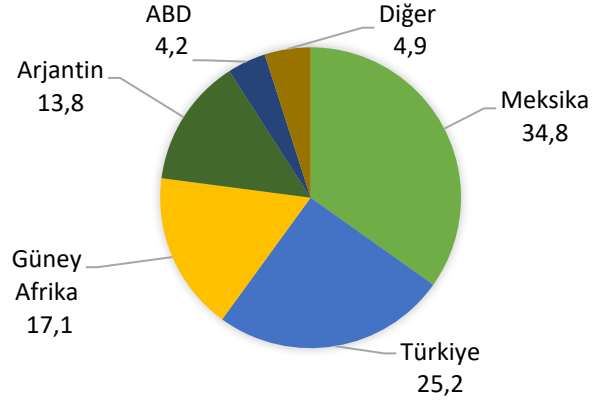
Dünyada yaygın olarak yetiştiriciliği yapılan turunçgil çeşitleri arasında büyük öneme sahip olan limon (*Citrus limonia* (L.) Burm. f.), Rutaceae familyasındandır. Limon yıl boyunca büyümeyi sürdüren, kışın yapraklarını dökmeyen küçük bir ağaç türüdür. Yapısında uçucu yağ taşıyan bu küçük ağaçların meyveleri Türkiye’de Ege ve Akdeniz gibi bölgelerde yaygın bir şekilde bulunmaktadır (1). Dünya turunçgil üretiminin 2019/20 sezonunda %8’ini limon

oluşturmaktadır. Üretimde önde gelen ilk 4 ülke olan Meksika, Arjantin, AB ve Türkiye dünya limon üretiminin %82’sini karşılamaktadır. Aynı sezonda dünyada 2,2 milyon ton ihracatı yapılan limonun ihracatının %35’i Meksika, %25’i Türkiye tarafından karşılanmaktadır. İthalatta ise ABD, AB ve Rusya önde gelen ülkeler arasında yer almaktadır.

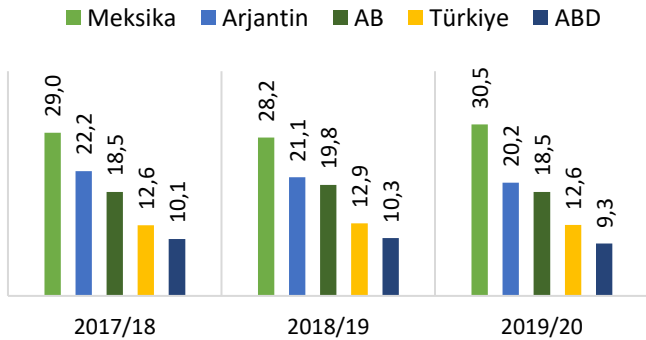
Limon alanlarına göre önemli ülkeler (%)

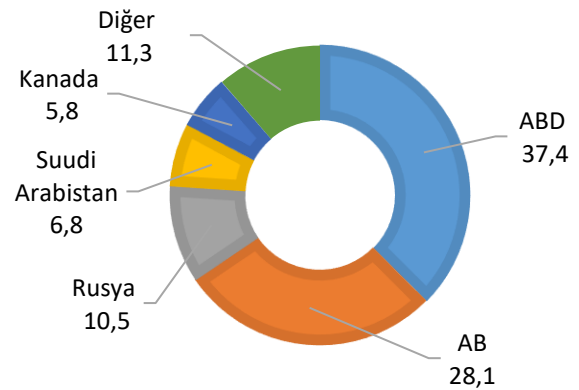
Ülkelere göre dünya limon ihracatı (2019/20, %)

Limon üretiminde önemli ülkeler (%)

Ülkelere göre dünya limon ithalatı (2019/20, %)

Turunçgillerde tür ve çeşit dağılımı bölgelere özgü kimlik kazanmış ve her bölge kendi çeşitleriyle özdeşleşmiştir. Durum bu açıdan değerlendirildiğinde; Doğu Akdeniz Bölgesi'nde Kütdiken, İtalyan memeli, Interdonato, Molla Mehmet ve Lamas limonları yetiştirilmektedir. Bu bağlamda, Batı Akdeniz Bölgesi'nde Interdonato ve Kıbrıs limonu üretimi yapılmaktadır. Ege Bölgesi'nin güney

kısımında ise Interdonato limonu üretimi yapılmaktadır (1). TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri'ne göre; 2019 yılında Türkiye turunçgil üretimi 4,3 milyon ton olarak gerçekleşirken, üretimin %40'ı portakal, %33'ü mandarin %22'si limon, %6'sı altıntopa aittir. TÜİK verilerine göre; kişi başı limon tüketimi 2018/2019 sezonunda 6,1 kg olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye Limon Verileri (bin ton)

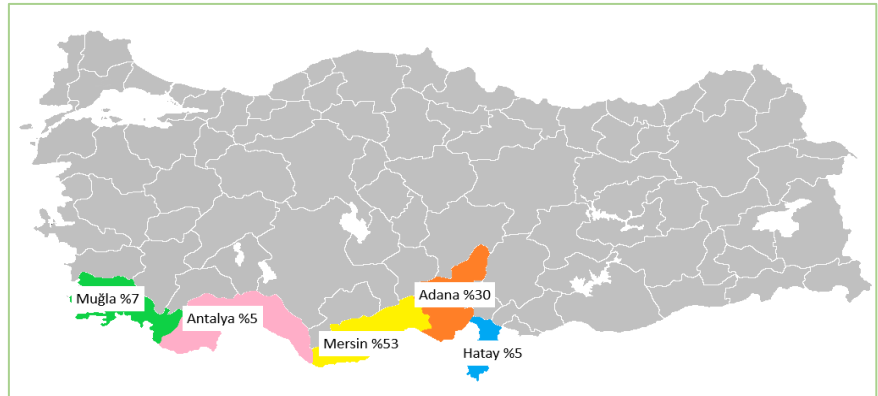
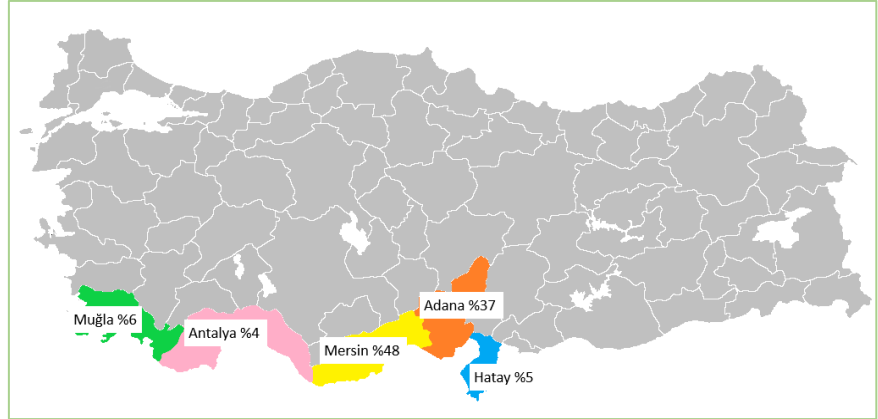
	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	Değişim (%) ²
Toplu meyveliklerin alanı (1000 da)	277	286	300	324	359	10,7
Ağaç başına ortalama verim ¹ (kg/ağaç)	109	107	96	121	126	4,1
Üretim	725	751	851	1.007	1.100	9,2
Tüketim	250	272	332	377	497	31,9
İthalat	8	4	5	10	2	-80,5
İhracat	449	446	503	590	543	-8,0

Kaynak: TÜİK (19.06.2020) ¹/ Limon ve misket limonu verimi alınmıştır. ²/ Son iki pazarlama yılının değişimini göstermektedir.

Limon yetiştiriciliğinde toplu meyveliklerin

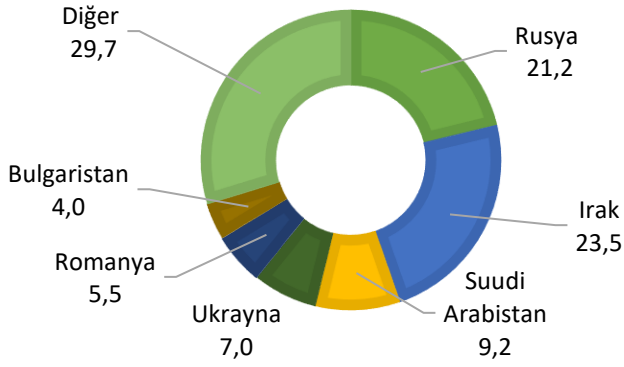
alanı; 2019 yılında 402 bin dekar olup; Mersin (%48), Adana (%37) ve Muğla (%6) illeri sırasıyla alan açısından önemli illerdir. TÜİK verilerine göre, ağaç sayılarının son beş yıllık seyri incelendiğinde, 2019 yılında meyve veren ağaç sayısında (9,8 milyon adet) 2015 yılına göre %39 oranında, meyve vermeyen ağaç sayısında ise (3,2 milyon adet) %124 oranında artış görülmüştür.

Limon üretimi; 2019 yılında Türkiye'de 4,3 milyon ton civarında gerçekleşen turunçgil üretiminin %22'sini 950 bin tonluk üretim miktarı ile limon ve misket limonu oluşturmuştur. Üretimin %93'ü Akdeniz, %7'si Ege Bölgesi'nden karşılanırken, iller açısından bakıldığında Mersin, Adana ve Muğla illeri üretimin %90'ını karşılamıştır. TÜİK Bitkisel Üretim 1. Tahmini'ne göre, 2020 yılı Türkiye limon üretiminin 1 milyon 50 bin ton olması beklenmektedir.

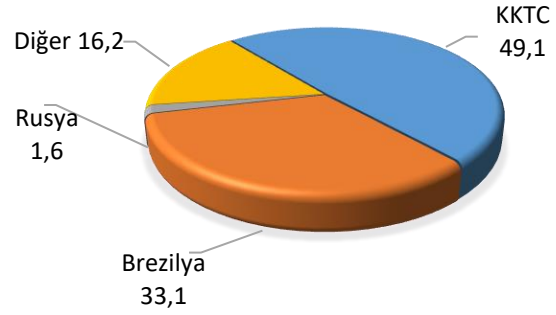

Limon Dış Ticareti: USDA verilerine göre Türkiye, 2019/20 sezonunda dünya limon ihracatının %25'ini gerçekleştirirken, limon üretiminin %55'ini ihracat yoluyla değerlendirilmiştir. TÜİK dış ticaret verilerine göre; Türkiye'de 2020 yılının ilk beş ayında 143 bin 319 ton limon ihracatı gerçekleştirilirken, 1.935 ton limon ithalatı yapılmıştır. İhracatın %28'i Rusya, %19'u Irak, %10'u Suudi Arabistan ve %9'u Ukrayna'ya yapılmıştır. İthalatta ise önde gelen ülkeler KKTC (%91) ve Brezilya (%6) olmuştur. Ticaret Bakanlığı'nın 07.04.2020 tarihinde limon ihracatına ilişkin Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren Tebliğ'ine göre; taze limon (kurutulmuş hariç) ihracatında, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın ön izni talep edilecek iken, tebliğ hükümleri bu tarihten itibaren 31 Ağustos 2020 tarihine kadar uygulanacaktır.

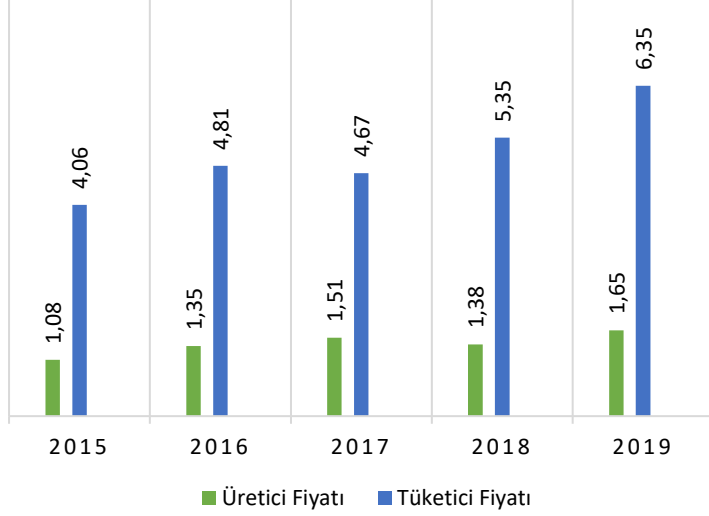
Türkiye'nin limon ihracatında önemli ülkeler (2019, %)

Türkiye'nin limon ithalatı yaptığı ülkeler (2019, %)

TL/Kg

TÜİK limon üretici fiyatları Ocak-Şubat ile Eylül-Aralık ayları arasında yayınlanmaktadır. 2020 yılı ilk iki ayın ortalama limon üretici fiyatları 1,95 TL/kg iken, ilk 6 ayın ortalama tüketici fiyatı 7,79 TL/kg olarak gerçekleşmiştir.

2020 yılı Şubat ayı limon üretici fiyatı bir önceki yılın aynı ayına göre %60'lık artışla 1,95 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılı Haziran ayı tüketici fiyatı ise önceki yılın aynı ayına göre %7 oranında azalarak 8,5 TL/kg'a düşmüştür.

Fiyatların son 5 yıllık seyri incelendiğinde ise, TÜİK verilerine göre, 2019 yılında üretici fiyatlarının 2015 yılına göre %53, tüketici fiyatlarının ise %56 oranında arttığı görülmektedir.

Limon yetiştiriciliği için Tarım ve Orman Bakanlığı'nın üreticiye verdiği tarımsal desteklere bakıldığında, 2019 yılı ÇKS kayıtlarına göre tarımda kullanılan mazot ve gübre desteği için Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli Kapsamında desteklenen ürünlerin dışında kalan diğer bütün ürünlere mazot desteği olarak 15 TL/da, gübre desteği olarak 4 TL/da alan bazlı destekleme ödemesi yapılmıştır. 2016 yılında toprak analizi desteği verilmemiş, 2017-2019 yıllarında ise; asgari 50 dekar ve üzeri tarım arazilerinde, her 50 dekar araziye kadar analiz başına yetkili toprak analiz laboratuvarlarına 40 TL destek sunulmuştur. 2016 yılı gübre ve mazot desteği toplamı 11 TL/da olacak şekilde birlikte verilmiştir. Kilograma verilen desteklerin toplamında son 5 yıllık süreç içerisinde önemli bir değişiklik olmadığı görülmekle birlikte 2019 yılı limon yetiştiriciliği için kilograma en fazla desteğin verildiği yıl olmuştur.

Verilen Destek (TL/kg)

Yıllar	Toprak Analizi	Sertifikalı Fidan	Gübre	Mazot	Toplam
2015	0,0011	0,1832	0,0030	0,0022	0,1896
2016	0,0000	0,2042	0,0056		0,2098
2017	0,0003	0,1620	0,0016	0,0036	0,1676
2018	0,0003	0,1556	0,0016	0,0039	0,1613
2019	0,0004	0,2021	0,0020	0,0076	0,2121

Kaynak: TOB, TEPGE Hesaplamaları (Sertifikalı fidan kullanım desteği bodur meyve fidan türlerine verilen destekleri kapsamaktadır.)

	2015	2016	2017	2018	2019
Limon Fiyatı (TL/kg) ¹	1,08	1,35	1,51	1,38	1,65
Limon Fiyatı + Destek (TL/kg)	1,27	1,56	1,68	1,54	1,86
Gübre Fiyatı (TL/kg) (20.20.0) ²	1,11	0,90	1,10	1,62	1,89
Mazot Fiyatı (TL/lt) ³	3,85	3,85	4,69	5,78	6,43
1 kg limon ile alınabilecek girdi miktarı (kg)					
Limon/Gübre	0,97	1,51	1,38	0,85	0,87
Limon + destek/Gübre	1,15	1,74	1,53	0,95	0,98
Limon/Mazot	0,28	0,35	0,32	0,24	0,26
Limon + destek/Mazot	0,33	0,40	0,36	0,27	0,29

Kaynak: TOB ve TÜİK verilerinden TEPGE hesaplamaları.

Limon Girdi Pariteleri

2015 yılına göre 2019 yılında limon üretici fiyatları %53, gübre fiyatı %71, mazot fiyatı ise %67 oranında artmıştır. 2015 yılında 1 kg limon ile 0,97 kg gübre, 0,28 lt mazot alınabiliyor iken, 2019 yılında girdi fiyatlarındaki artışa bağlı olarak 1 kg limon ile 0,87 kg gübre, 0,26 lt mazot alınabilmektedir. Böylece son 5 yıl içerisinde 1 kg limon ile alınabilecek gübre miktarında %10, mazot miktarında %8 oranında azalma görülmektedir. Üretici fiyatına desteklerin de ilave edilmesiyle beraber 2019 yılında 1 kg limon ile 0,98 kg gübre, 0,29 lt mazot alınabilmektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Limon üretim artışına paralel olarak ihracatımızın her geçen yıl artıyor olması ümit vericidir. Türkiye limon üretiminin yarısından fazlasının ihracat yoluyla değerlendirilmesi, pazar üzerindeki etkinliğimizin artması anlamını taşımaktadır. Dünya standartlarında yapılan üretim, Türk limonunun aranılan bir ürün olmasını sağlamakta, diğer taraftan nitelikli ve albenili ambalajlarla, sağlıklı depolama ve nakliye ile piyasalara sunum yapılması ihracatımızın sağlam temellerde yükselmesine neden olmaktadır. Gerek üretim ve gerekse ihracattaki payımızın sürdürülebilirliğini sağlamak için hem iç tüketim hem de ihraç ürünlerinde kalıntı izleme programlarına titizlikle uymak ve takibini yapmak büyük önem taşımaktadır (2).

Limon üreticilerinin üretim ve pazarlama aşamasındaki sorunların çoğunluğu, örgütsüz olmaktan ve birlikte hareket edememekten kaynaklanan sorunlardır. Bu bağlamda uygulamaya geçen Üretici Birlikleri Yasası önemli bir boşluğu doldurmuştur. Hastalıkların yayılmasının engellenmesi için yanlış dönemlerde yapılan budama işlemleri ve alet ekipmanların dezenfekte edilmeden kullanılması en önemli etkenlerdendir. Bunun yanında yanlış uygulamalarla yayılabilen bazı virüs hastalıkları da çoğu çeşitler için tehlike oluşturmaktadır. Bu nedenlerle kültürel işlemlerin yapılmasında dikkatli olunması ve virüsten arındırılmış fidan üretiminin artırılması önem arz etmektedir. İhracatçılar açısından ele alınması gereken konuların başında pazarlama hizmetlerini ve kalitesini

geliştirmeye yönelik faaliyetler, yeni pazarlara girme konusundaki çalışmalar ve markalaşma en önde gelenler olmalıdır. Yeni tesis edilen bahçelerde sertifikalı fidan kullanımı özendirilmelidir. Bölgeler arasında gerçekleşen fidan satışlarında hastalık ve zararlıların taşınması riski oldukça yüksektir. Bu konudaki önlemler artırılmalıdır. Hasat zamanının ve hasat şeklinin meyvelerin depolama süresi ve bu süre sonundaki kalitesi üzerine etkisi büyüktür. Bu nedenle tüm çeşitler için optimum hasat zamanı ve muhafaza koşulları araştırmalara dayalı olarak saptanmalı ve üreticilerin hasat ve muhafazada uygulayacağı kriterler belirlenmelidir. İç ve dış pazarlarda sıkça karşılaşılan fiyat dalgalanmalarından korunmak için mevcut depo kapasiteleri artırılmalı, bu konudaki yatırımlar teşvik edilmelidir (3).

Covid-19'un yetiştiriciliğe olan etkisine bakıldığında, (özellikle Mersin ilinde) limonun henüz hasadı başlamadığından salgının herhangi bir olumsuz etkisi tespit edilememiş, bakım, sulama gibi işlemlerde ise ÇKS kaydı bulunan tüm çiftçilere bahçelerine gitme izni verildiği için herhangi bir aksama olmamıştır.

Yararlanılan Kaynaklar

- 1/ Limon Ekşisi Üretimi Üzerine Bir Araştırma, Uçan F, Akyıldız A., Ağçam E., Polat S. 39 (5): 283-290, 2014.
- 2/ TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Limon Raporu/2019.
- 3/ Türkiye'de Limon Üretim Ekonomisi ve Pazar Yapısı, Demirtaş B., Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2005.

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ (TEPGE)

Enstitümüz tarım, gıda, çevre ve kırsal kalkınma konularında ekonomik araştırmalar yaparak ve/veya yaptırarak başta TC Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere, kamu ve özel sektörde karar alıcı birimleri bilgilendirmeyi, böylece araştırma sonuçlarına dayalı politikalarla/kararlarla ülke tarımının gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bilgi çağının gereklerini yerine getirebilen, konusunda üzerine düşen görevleri yapmaya yetkin ve güçlü bir kurumsal yapıya ulaşmayı hedeflemektedir.

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

Bilgi için: Eda AYGÖREN, eda.aygoren@tarimorman.gov.tr, +90 312 2875833